

עמיר ריטוב

ראש מועצה אזורית לב השרון; נציג
מרכז המועצות האזוריות במועצה
הארצית לתכנון ולבנייה

צמחי בר חד-שנתיים שנזרעו כדי להגדיל את המגוון הביולוגי בשטח החקלאי | צילום: פני כהן

תוכן זה הוא חלק מרב-שיח. לחצו כאן לדיון המלא

המועצות האזוריות יכולות וצריכות להיות אחראיות לניהול המסדרונות האקולוגיים

גיליון אביב 2019 / כרך 10(1) / מסדרונות אקולוגיים 28 במרץ, 2019

נושא השימור או יצירת המסדרונות האקולוגיים צף ועולה בעת האחרונה ומקבל במה מרכזית בשיח הציבורי. אין ספק שמדיניות התכנון כיום, המאשרת תוכניות לבנייה בשם הצורך ביצירת מלאי תכנוני של 2.5 מיליון יחידות דיור, יוצרת פגיעה נרחבת בשטחים הפתוחים וגורמת להידלדלות במשאבי הטבע ובשירותי המערכת הטבעית. לכן מתחייב משנה תוקף לעיגון סטטוטורי של המסדרונות האקולוגיים. כ-85% מתוך סך השטחים הפתוחים במדינה נמצאים בשטחי המועצות האזוריות. שטחים אלה כוללים בתוכם חקלאות, שטחים טבעיים, יערות ונחלים.

במסגרת תפקידי כראש מועצה אזורית וכנציג מרכז המועצות האזוריות במועצה הארצית לתכנון ולבנייה, אציין בהקשר זה שתי נקודות מרכזיות:

הנקודה הראשונה היא שאלת זהות הגורם האחראי על המסדרונות האקולוגיים ועל תפקודם. הנטייה האוטומטית היא להצביע לכיוון ארגונים ירוקים כמו רשות הטבע והגנים, אך לדעתי הכתובת היא המועצות האזוריות בעצמן.

בחזון של המועצות האזוריות נקבע כי עתידן של המועצות האזוריות תלוי ביכולתן לנהל את השטחים הפתוחים, ושהן יפעלו באחריות ובמקצועיות למציאת האיזון הנכון בין שימור המרחבים הירוקים לפיתוח התיישבות כפרית. בשנים האחרונות, לאור ההכרה בחשיבות העצומה של השטחים הפתוחים כמשאב, ניכר הצורך בגיבוש מדרך וכלים לניהולם בצורה מיטבית. את תהליך הכנת מדיניות זה ליוו חברי 'פורום הגורן', הכולל ייצוג של מרבית הגופים במרחב הכפרי וצוות רב-תחומי ובו יועצים, מתכננים, אקולוגים, חקלאים, כלכלנים ועוד. במדריך^[1] מומלץ שבכל מועצה אזורית יהיה תקן לרכז השטחים הפתוחים, שתפקידו לתכלל ולנהל את העבודה בין הגורמים השונים, כגון משרדי ממשלה, גורמים מקצועיים וחקלאים. לכן, גם אם **מסדרונות אקולוגיים אינם נמצאים בליבת העשייה של המועצות האזוריות, ועליהן להיעזר בגורמים מקצועיים לשמירה ולניהול של המסדרונות, עדיין האחריות היא של המועצות האזוריות.**

הנקודה השנייה מדגישה את המלצתי מהנקודה הקודמת וקשורה לאופייה של חקלאות העתיד. כאשר מתבוננים במשטר הריסוסים בחקלאות האינטנסיבית לאורך השנים, רואים כי באופן הדרגתי, עם התקדמות המחקר וצבירת ידע, מוסרים מהמדף עוד ועוד חומרים שהיו מותרים לשימוש בענפי החקלאות, בשל פגיעתם הרבה בסביבה, בתוצרי החקלאות ובנו הצורכים אותם. חלופה למגמה זו היא ההדברה הביולוגית. להבטחת שגשוגן של אוכלוסיות יציבות של אויבים טבעיים למזיקים השונים יש חשיבות מרובה לשימור המסדרונות האקולוגיים ואף ליצירת מסדרונות חדשים ורחבים. הדבר נכון כמובן גם ביחס ליציבות אוכלוסיות המאביקים, שקיומן קריטי לגידולים חקלאיים.

באזורים רבים שטחים חקלאיים מסומנים כחלק ממסדרונות אקולוגיים, אך למעשה הם עלולים לפגוע בתנועת בעלי חיים דרכם, בגלל פעילות האדם בהם, למשל גידור וריסוס. 'חקלאות תומכת סביבה' – מיזם חדשני וייחודי שנערך במועצה אזורית לב השרון במהלך חמש השנים האחרונות – נועד לתת מענה אזורי לבעיה זו. בזכותו שטחי המועצה משנים את פניהם מהבסיס: בשטחים נרחבים פונתה הפסולת החקלאית; נעקרו שטחים גדולים של מינים פולשים; החקלאים הפסיקו לרסס את הקרקע בכימיקלים קוטלי עשבים ובמקום זאת אף זרעו מינים של צמחי בר חד-שנתיים בשילוב עם חיטה ואספסת; ערוצי נחל ותעלות ניקוז הסמוכים לחלקות החקלאיות במיזם נוקו ונעשתה בהם עבודת שיקום נרחבת שכללה החזרה של מיני צומח מקומיים רבים. התוצאות כמובן לא איחרו להגיע: פחות משנה לאחר תחילת המיזם מגוון רב של מינים הגיב לשינוי ו"חזר" לשטחי המועצה. החקלאים נהנים משיפור משמעותי בתהליכי ההאבקה, מנוכחות של אויבים טבעיים שמטפלים במזיקים על הגידולים, ומצמצום סחיפת קרקעות בזכות החזקת הקרקע על-ידי שורשי הצמחים החדשים בשטחיהם. הסביבה נהנית מפחות ריסוסים, והתושבים נהנים מחקלאות משולבת טבע מרהיב ביופיו, פורח ונקי. מיזם זה נותר באופן קבוע במהלך השנים והציג תוצאות מרהיבות ומפתיעות, ועל כך בפעם אחרת.

המסדרונות האקולוגיים שעמדתי על חשיבותם, זקוקים ליחסי ציבור. המעבר האקולוגי העילי בכביש 1 ליד שורש הוא דוגמה לחשיבות ולהשקעה הכספית הרבה במסדרון אקולוגי. אני מקווה שפרסום זה, שכתב ראש מועצה אזורית ולא אקולוג, יעזור גם הוא בקידום המודעות לנושא.

מקורות

1. לרמן ג, נשיץ ר ובן חיים א (עורכים). 2015. המדריך לתכנון וניהול השטחים הפתוחים למועצות האזוריות. תל אביב: מרכז המועצות האזוריות.